

ΟΙ «ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ» ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΛΑΟ (του Jim Butcher)

☒ Μετάφραση (και σχόλια) του [Μιχάλη Θεοδοσιάδη](#)

Οι αυτοαποκαλούμενοι πολίτες του κόσμου καθοδηγούνται από περιφρόνηση για τους λαούς.

Ο εκλεγμένος πρόεδρος των ΗΠΑ, Donald Trump, μετά την εκλογική του νίκη και κατά το πρώτο στάδιο της περιόδου του στο Cincinnati (Ohio) δήλωσε πως «δεν υπάρχει παγκόσμιος [εθνικός] ύμνος. Δεν υπάρχει παγκόσμιο νόμισμα. Δεν υπάρχει πιστοποιητικό παγκόσμιου πολίτη». Ο Trump δεν είναι ο μόνος που απορρίπτει την ιδέα της παγκόσμιας πολιτότητας [1]. Μιλώντας στο συνέδριο του Συντηρητικού Κόμματος το φθινόπωρο, η πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου, Theresa May, ισχυρίστηκε ότι «αν πιστεύετε πως είστε πολίτες του κόσμου, τότε είστε πολίτες του πουθενά. Δεν καταλαβαίνετε τι σημαίνει πολιτότητα».

Υπάρχουν πολλοί που δεν αποδέχονται φιλικά την κριτική στην ιδέα της παγκόσμιας πολιτότητας. Όπως αποκάλυψαν, τόσο η May και ο Trump, ορισμένοι αυτοαποκαλούμενοι πολίτες του κόσμου εκλαμβάνουν οποιαδήποτε κριτική στο δόγμα τους ως ρατσισμό, ως ένα επιχείρημα υπέρ του εθνικού σοβινισμού. Κάτι τέτοιο δεν αποτελεί έκπληξη. Πολλοί άνθρωποι είναι δοσμένοι στην ιδέα της παγκόσμιας πολιτότητας. Μια έρευνα στις αρχές του χρόνου διαπίστωσε ότι το 47% των Βρετανών και το 43% των Αμερικανών θεωρούν τους εαυτούς τους κυρίως πολίτες του κόσμου, και όχι πολίτες των εθνών τους.

Παρότι τα κίνητρα της May και του Trump απέχουν από το να είναι προοδευτικά, είναι βάσιμα σε ό,τι αφορά την παγκόσμια πολιτότητα, η οποία αποτελεί ηθική χειρονομία που λίγα έχει να προσφέρει σε αυτούς χωρίς πολιτότητα εθνική.

Σκεφθείτε το δράμα των απάτριδων στην Ευρώπη. Ο ΟΗΕ εκτιμά ότι υπάρχουν τουλάχιστον 680.000 από αυτούς, αν και ο πραγματικός αριθμός πιστεύεται ότι είναι πολύ μεγαλύτερος. Χωρίς υπηκοότητα έχουν ελάχιστες πιθανότητες να οικοδομήσουν μια ζωή, μια καριέρα ή μια οικογένεια, και μπορεί να παίζουν μικρό ρόλο στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή ενός έθνους-κράτους [2], πόσο μάλλον στον κόσμο. Ας εξετάσουμε τους απελπισμένους κατοίκους του καταυλισμού προσφύγων στη ζούγκλα του Calais: διακινδύνευσαν τη ζωή τους για να έρθουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, επειδή προτίμησαν τα νόμιμα δικαιώματα της εθνικής πολιτότητας από τη μίζερη πραγματικότητα της παγκόσμιας πολιτότητας, και αυτό δεν είναι περίεργο. Όπως το έθεσε η Hannah Arendt, όσοι δεν έχουν την πολιτότητα ενός κράτους είναι σαν να στερούνται το δικαίωμα τους να έχουν δικαιώματα.

Συνεπώς, γιατί τόσοι πολλοί δίνουν αξία στην ιδέα της παγκόσμιας πολιτότητας; Γιατί τόσοι πολλοί πιστεύουν ότι είναι προτιμότερο κάποιος να είναι «πολίτης του κόσμου» αντί πολίτη ενός έθνους-κράτους;

Στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, η πολιτότητα συνδέεται με την επίσημη ένταξη ενός ατόμου στο έθνος-κράτος. Οι πολίτες μέσα σε αυτό το κράτος έχουν δικαιώματα (καθώς και υποχρεώσεις που απορρέουν από το νόμο), μερικές φορές γραμμένα σε κάποιο Σύνταγμα. Η Arendt, εξετάζοντας την ιστορία και την εξέλιξη της έννοιας της ιδιότητας του πολίτη από την Αρχαία Αθήνα και έπειτα, υπερασπίστηκε τις δυνατότητες αυτής της ουσιαστικά ρεπουμπλικανικής ιδέας αναφορικά με την ιδιότητα του πολίτη, λόγω της ευκαιρίας που παρέχεται στο άτομο να παίξει ένα ρόλο στη δημόσια σφαίρα και να βοηθήσει να καθορίσει το μέλλον της κοινωνίας εντός της οποίας αυτός/ή ζει.

Η παγκόσμια πολιτότητα προσφέρει ένα πολύ διαφορετικό μοντέλο πολιτότητας. Υπερβαίνει τα πολιτικά σύνορα, και υποθέτει ότι οι ευθύνες και τα δικαιώματα μπορούν να προέρχονται από το να είναι κανείς «πολίτης του κόσμου». Δεν αρνείται την εθνική υπηκοότητα, αλλά η τελευταία συχνά θεωρείται ότι είναι πιο

περιορισμένη, ηθικά όσο και χωρικά.

Η συνηγορία υπέρ της παγκόσμιας πολιτότητας, που κατά κύριο λόγο συναντά κανείς στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, θέτει ως βάση της την ιδέα ότι σημαντικά πολιτικά ζητήματα, όπως η περιβαλλοντική καταστροφή, η κλιματική αλλαγή και η ανάπτυξη, είναι ζητήματα παγκόσμια σε χαρακτήρα. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι τα άτομα ενθαρρύνονται να ενεργούν ως ιδιώτες και, πάνω απ' όλα, ως ηθικοί καταναλωτές. Σε αυτή την ιδιωτική και ατομική επιδίωξη βοηθά η αγορά, οι διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι υπερεθνικοί οργανισμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη.

Αλλά η παγκόσμια πολιτότητα δεν είναι πραγματικά πολιτότητα με την πλήρη έννοια του όρου. Μπορεί να αντανακλά μια ευρεία επιθυμία για δράση σε παγκόσμιο επίπεδο, το οποίο δεν είναι απαραίτητα κατακριτέο. Όμως μειώνει επίσης το άτομο στην παθητική κατάσταση του καταναλωτή (να αγοράζει fair trade προϊόντα, για παράδειγμα), και δεν δίνει χώρο για δημοκρατική συμμετοχή ή πολιτική αμφισβήτηση. Και, ως εκ τούτου, είναι αδύνατο να παρέχει στο άτομο τα σημαντικά πολιτικά δικαιώματα σε αντίθεση με την εθνική πολιτότητα. Έχει τη δυνατότητα να παράσχει φιλανθρωπία στους απάτριδες, αλλά όχι ένα μέλλον.

Ωστόσο, έπειτα από το Brexit και την εκλογική νίκη του Trump, ορισμένοι σχολιαστές και ακτιβιστές έχουν απορροφηθεί ιδιαίτερα στην υπεράσπιση του «πολίτη του κόσμου». Αυτό σηματοδοτεί μια υποχώρηση από την πραγματική ιδιότητα του πολίτη. Είναι ένας τρόπος που αναζητά κανείς αναβολή από τη δημοκρατία, ένας τρόπος αποφυγής αντιμετώπισης των πολιτικών απόψεων και των επιχειρημάτων των συμπολιτών μας. Από τη στιγμή που η εθνική πολιτότητα συγχέεται με τη μισαλλοδοξία ή ακόμα και τον φασισμό, το γεγονός ότι κάποιοι θα προτιμούσαν να προσδιοριστούν ως «πολίτες του πουθενά», αντανακλά την αποξένωση τους από την εθνική πολιτική.

Κατά ειρωνικό τρόπο, μόνο μέσω της εθνικής πολιτικής (στο πλαίσιο των εθνικών εκλογών), στην οποία οι άνθρωποι

προσπαθούν να πείσουν τους υπόλοιπους με επιχειρήματα, τα ανοιχτά σύνορα και μια πιο πραγματική παγκόσμια πολιτότητα μπορούν να επιτευχθούν, καθώς και πιο ελεύθερες μετακινήσεις και μια ευρύτερη ιδέα για την ιδιότητα του πολίτη [3]. Το να είναι κανείς υπέρμαχος της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη σημαίνει συχνά ότι εγκαταλείπει αυτό το έδαφος υπέρ ενός ψεύτικου πολιτισμικού πολέμου μεταξύ των εξωστρεφών κοσμοπολιτών και των ψηφοφόρων του Trump ή των εθνικιστών οπαδών του Brexit. Στην πραγματικότητα, ο προσανατολισμός προς την παγκοσμιότητα είναι ένα μέσο διαφοροποίησης του εαυτού από τον λαό· καταλήγει σε απόσυρση από την πολιτική.

Στο *The Rights of Man*, ο Thomas Paine είπε τα εξής: «ο κόσμος είναι η χώρα μου, όλη η ανθρωπότητα είναι αδελφοί μου, και το να κάνει κανείς το καλό είναι η θρησκεία μου». Ωστόσο, ο ίδιος πέρασε την ενήλικη ζωή του αγωνιζόμενος υπέρ της ρεπουμπλικανικής πολιτότητας στις ΗΠΑ, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ακριβώς διότι έτσι, ελεύθεροι οι πολίτες θα μπορούσαν να διαμορφώσουν τη δική τους μοίρα και να κάνουν καλές πράξεις. Ένας αληθινός κοσμοπολιτισμός[4] πρέπει να καθιερώσει την έννοια της κοινότητας μέσα από την αντιμετώπιση των καθημερινών πολιτικών ζητημάτων αντί να διαχωρίζει τον εαυτό του από τους συμπολίτες του που σκέφτονται διαφορετικά.

[1] Στμ. Συνήθως ο όρος citizenship αποδίδεται στα Ελληνικά ως ιθαγένεια (ή και πολλές φορές ως υπηκοότητα). Η «ιθαγένεια» καθιερώνεται επισήμως ως αντικαταστατό της «υπηκοότητας» με το τέλος της βασιλείας και κυρίως την εδραίωση της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας. Δεδομένου ότι η έννοια «υπήκοος» αφορούσε περισσότερο τον «υπήκοο του βασιλιά» (αυτόν που, με άλλα λόγια, είναι δεμένος με την εξουσία του παλατιού) το μετα-μοναρχικό νεοελληνικό κράτος προσπάθησε με αυτόν τον τρόπο να εξαλείψει θεσμικά νόρμες που παρέπεμπαν στο παλιό καθεστώς. Ετυμολογικά όμως αν το δει κανείς, η ιθαγένεια παραπέμπει στο γένος, δηλαδή στους δεσμούς αίματος μεταξύ ανθρώπων, κοινώς στον φυλετισμό και τον εθνορομαντισμό. Απεναντίας η ρεπουμπλικανική ιδέα του citizenship αναφέρεται

στην πολιτική συμμετοχή των ανθρώπων και στην ιδιότητά τους να μπορούν να αποτελούν μέρος ενός πολιτικού σώματος (είτε αυτό είναι το φιλελεύθερο έθνος κράτος είτε μια συνέλευση πολιτών) το οποίο λαμβάνει αποφάσεις. Συνεπώς, πιο σωστά ο όρος citizenship μπορεί να μεταφραστεί ως «πολιτότητα», καθώς είναι η μόνη λέξη που παραπέμπει στον πολίτη και όχι στο γένος, στις φατριές ή στη μοναρχία.

[2] Στμ. Συχνά η λέξη nation μεταφράζεται ως «έθνος». Στην Αγγλική γλώσσα (και σχεδόν σε όλες τις γλώσσες Λατινικής προέλευσης) η λέξη nation έχει διαφορετική σημασία και βαρύτητα από το Ελληνικό «έθνος». Πολλές φορές αναφέρεται στη ρεπουμπλικανική/νεωτερική ιδέα της ενοποίηση των τοπικών πληθυσμών κατά των φεουδαρχών, των ιερατείων και των βασιλιάδων κάτω από τη μηχανή του έθνους-κράτους, και καθόλου δεν σχετίζεται με την Ελληνική έκδοση της λέξης ως έθνος (που ετυμολογικά παραπέμπει στο ethnicity – ethnic, ethnos – , δηλαδή στην εθνότητα). Συνεπώς, μια πιο σωστή απόδοση του nation (όπως το χρησιμοποιεί ο Butcher) θα ήταν «έθνος-κράτος».

[3] Στμ. Θα άξιζε βέβαια να συζητηθεί το κατά πόσο μια εθνική πολιτική μπορεί να προάγει την πραγματική έννοια του πολίτη. Με άλλα λόγια, είναι ικανό το έθνος-κράτος να καταστήσει τους ανθρώπους όντα πολιτικά (ικανά να συμμετέχουν στη δημόσια σφαίρα και στις συνελεύσεις, λαμβάνοντας αποφάσεις); Μπορεί το έθνος (nation) να αποτελεί βασική προϋπόθεση μιας δημοκρατίας, όπως είχε επανειλημμένως τονίσει και ο Ρουσό, ωστόσο την ίδια στιγμή ο ίδιος στοχαστής μας λέει ότι ένα τέτοιο πολίτευμα είναι εφικτό μονάχα σε μικρές κοινότητες. Πώς, λοιπόν, θα μπορούσε το Αμερικανικό κράτος (για παράδειγμα) που αντιπροσωπεύει εκατοντάδες εκατομμύρια πολίτες, να προωθήσει τη δημοκρατική συμμετοχή; Συνεπώς, ο δημοκρατικός πολίτης έχει ανάγκη, κατά κάποιον τρόπο, τη σμίκρυνση του «έθνους», προς ένα πιο ομοσπονδιακό καθεστώς, ώστε να μπορούν σε τοπικό επίπεδο να ριζώσουν σώματα ενεργών πολιτών, οι οποίοι θα μπορούν να αποφασίζουν για θέματα που

αφορούν τις δικές τους κοινότητες πρωταρχικά.

[4] Στμ. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναρωτηθούμε αν ο όρος «πραγματικός κοσμοπολιτισμός» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να περιγράψει στο ακέραιο τη βασική ιδέα που προωθεί ο συγγραφέας, δηλαδή την έμφαση που αξίζει να δοθεί στον «κοινό μας κόσμο», την καλλιέργεια μιας αντίληψης που θα ενδιαφέρεται για προβλήματα που απασχολούν όλη την ανθρωπότητα και όχι μονάχα μια μικρή κοινότητα ανθρώπων (όσο δημοκρατική και αν είναι αυτή). Όπως ισχυριζόταν ο Κονδύλης (βλ. [Παρακμή του Αστικού Πολιτισμού](#)), οποιαδήποτε αναφορά μας σε μια έννοια προϋποθέτει (από μέρος μας) να είμαστε ξεκάθαροι ως προς το περιεχόμενο και τις σημασίες που αυτή πρεσβεύει. Θα πρέπει, με άλλα λόγια, να γνωρίζουμε για το τί ακριβώς μιλάμε και σε τί πράγμα αναφερόμαστε. Ο όρος «κοσμο-πολιτισμός» παραπέμπει σε έναν ανθρωπολογικό τύπο που ακούει στο όνομα *πολίτης του κόσμου*. Ως εκ τούτου, ο πολίτης αυτός δεν μπορεί να περιορίζεται μέσα σε στενά γεωγραφικά όρια (δεν μπορεί να είναι ίδιος με τον ανθρωπότυπο του *πολιτικού όντος*). Βέβαια, ο συγγραφέας ήδη απορρίπτει τον πολίτη του κόσμου, ορθώς λέγοντας ότι κανείς δεν μπορεί να ταυτιστεί με ολόκληρο τον πλανήτη, μήτε μπορεί να υπάρξει δημόσια σφαίρα που θα λειτουργεί σε παγκόσμια κλίμακα (άλλωστε, η δημοκρατία είναι εφικτή μόνο σε μικρές κοινότητες ανθρώπων, όπως ειπώθηκε και παραπάνω). Επιπλέον, ο ίδιος ο Καστοριάδης, σε ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά του βιβλία (βλ. [Φαντασιακή Θέσμιση της Κοινωνίας](#)), ασκώντας κριτική στον Μαρξ λέει ότι δεν μπορεί να αποκοπεί η πραγματικότητα από το ιδεολογικό πλαίσιο στο οποίο η ίδια αντιστοιχεί. Με άλλα λόγια, δεν μπορούμε να διαχωρίσουμε το Σοβιετικό καθεστώς από την ιδεολογία του Μαρξισμού-Λενινισμού (δίχως κάτι τέτοιο να σημαίνει ότι όποιος επηρεάζεται φιλοσοφικά από τον Μαρξ θα οικοδομήσει *de facto* ένα ολοκληρωτικό καθεστώς). Συνεπώς, δεν μπορούμε να μιλάμε για τον «σωστό Μαρξισμό» θεωρώντας ότι η πρακτική του εφαρμογή στις χώρες της ΕΣΣΔ ήταν απλά μια «λάθος εφαρμογή του». Παρομοίως δεν μπορούμε να μιλάμε για «πραγματικό κοσμοπολιτισμό», δεδομένου ότι η σημερινή παγκοσμιοποιημένη

πραγματικότητα δεν μπορεί να κατανοηθεί έξω από τα πλαίσια του περιεχομένου της έννοιας «παγκόσμιος πολίτης». Θα μπορούσαμε βέβαια να χρησιμοποιήσουμε έναν άλλον όρο για να περιγράψουμε το ενδιαφέρον μας για τον «κοινό κόσμο», τον λαϊκό οικουμενισμό, [πάνω στη σκέψη της Simone Weil](#). Ένας οικουμενισμός που, σε αντίθεση με τον παγκοσμιοποιημένο κοσμοπολιτισμό, δεν θα στερεί από τα πολιτικά σώματα την αρχή της λήψης των αποφάσεων, αλλά (εν αντιθέσει με τον εθνικισμό) θα θεωρεί ότι κάποιες αξίες (όπως η ισότητα και ο σεβασμός των λαών) είναι κοινές για όλους τους ανθρώπους.

Του [Jim Butcher](#) για το Online περιοδικό: [Spiked Magazine](#)

Αναρτήθηκε στις: 06 Μαρτίου 2017

Πηγή/φωτογραφία: [Respublica.gr](#)